

Pašvaldību Finanšu izlīdzināšanas fonds – vai izmaiņas uzlabos situāciju reģionos

Ilustratīvs foto

Lidija Kirillova

Kas ir Pašvaldību Finanšu izlīdzināšanas fonds (PFIF), par kuru pēdējā laikā tik daudz spriež valdībā un runā pašvaldībās? Vienkāršā valodā runājot, tā ir tāda lādīte, kurā turīgākās un līdz ar to bagātākās Latvijas pašvaldības iemaksā naudu, kas pēc tam, atbilstoši valdības noteiktiem kritērijiem, tiek sadalīta mazāk turīgākām pašvaldībām. Fondā kādu daļu finansējuma piemētam arī valsts.

Būtība

Pašvaldību finanšu izlīdzināšanas likums tika pieņemts 2015. gada 4. jūnijā, bet stājās spēkā tā paša gada 2. jūlijā. Dokumentā rakstīts, ka «likuma mērķis ir, ņemot vērā pašvaldību sociāl-ekonomiskās atšķirības, radīt pašvaldībām līdzīgas iespējas ar likumu noteikto funkciju izpildei, kā arī veicināt to iniciatīvu un patstāvību savu finanšu resursu veidošanā. ... Pašvaldība, kurai vērtētie ieņēmumi uz vienu izlīdzināmo vienību ir lielāki par vidējiem vērtētajiem ieņēmumiem uz vienu izlīdzināmo vienību pašvaldībās kopā, veic izlīdzināšanas fondā iemaksu. ... Pašvaldība, kurai vērtētie ieņēmumi uz vienu izlīdzināmo vienību ir mazāki par vidējiem vērtētajiem ieņēmumiem uz vienu izlīdzināmo vienību pašvaldībās kopā, saņem no izlīdzināšanas fonda dotāciju.»

It kā jau šķiet, ka viss ir pareizi un godīgi – turīgākajiem ir jāpalīdz mazāk turīgajiem. Taču finanšu donori, kas lielākoties ir galvaspilsēta un tās apkārtnes pašvaldības, jau gadiem izrādījuši neapmierinātību. Nauda esot vajadzīga pašiem daudzām neatliekamām vajadzībām, arī attīstībai, bet mazāk turīgos nāktos dotēt no valsts budžeta. Finanšu ministrija pie pārmaiņām sāka strādāt jau 2024. gadā.

Pašvaldību finanšu izlīdzināšanas aprēķini 2026. gadam veikti pēc esošā algoritma, un izlīdzināto ieņēmumu vidējais pieaugums būs 6 % jeb vidēji 728 eiro uz vienu izlīdzināmo vienību. Lielākie ieņēmumi, pēc pašvaldību finanšu izlīdzināšanas sistēmas, paredzēti Rīgā un Pierīgā, kur vidējie ieņēmumi uz vienu vienību sasniedz no 807 līdz 894 eiro, bet mazākie ieņēmumi – Krāslavas, Ludzas, Rēzeknes un Augšdaugavas novadā, kur tie ir ap 600 eiro. Savukārt līdz 1. martam valdībai bija jāiesniedz jaunais pašvaldību finanšu izlīdzināšanas mo-

delis, kura izstrādes gaitā notika konsultācijas ar pašvaldībām, lai nodrošinātu sabalansētāku resursu sadali starp pašvaldībām, stiprinot reģionu attīstības iespējas no 2027. gada. Jaunajā pašvaldību finanšu izlīdzināšanas modelī paredzēts taisnīgāk sadalīt līdzekļus un mazināt birokrātiju.

Šogad vairāk nekā pērn

Pašvaldību finanšu izlīdzināšanas fonda ieņēmumi 2026. gadā plānoti 256,222 milj. eiro apmērā, kas ir par 4,1 % vairāk nekā 2025. gadā, paredz valdības apstiprinātie Ministru kabineta (MK) noteikumi par pašvaldību finanšu izlīdzināšanas fonda ieņēmumiem un to sadales kārtību 2026. gadā.

PFIF ieņēmumus veido valsts budžeta dotācija 50,923 milj. eiro apmērā un pašvaldību iemaksas 205,299 milj. eiro apmērā. Pašvaldību iemaksas fondā 2026. gadā veiks divas pilsētas – Rīga un Jūrmala, kā arī septiņi novadi.

Rīgas plānotā iemaksa ir 137,341 milj. eiro jeb 14,7 % no iedzīvotāju ienākuma nodokļa (IIN) ieņēmumiem, bet Jūrmalas iemaksa paredzēta 14,55 milj. eiro jeb 17,1 % no IIN ieņēmumiem. Paredzēts, ka iemaksas fondā veiks arī Mārupes novads – 21 386 958 eiro apmērā, Ropažu novads – 10 831 899 eiro apmērā, Ķekavas novads – 7 438 009 eiro apmērā, Ādažu novads – 7 376 681 eiro apmērā, Saulkrastu novads – 3 527 616 eiro apmērā, Salaspils novads – 1 808 664 eiro apmērā, kā arī Olaines novads – 1 038 189 eiro apmērā.

Saņēmēju pulciņš kupls

Tātad lielais vairums pašvaldību ir dotāciju saņēmēji. Valsts-pilsētai Daugavpiliļ plānota dotācija 28 878 174 eiro apmērā, bet Liepājai – 17 049 572 eiro apmērā. Tās ir lielākās summas, pārējie dotāciju saņēmēji no fonda saņems mazāk par 10 miljo-

niem eiro, tostarp citas trīs lielās pilsētas – Rēzekne – 8 201 443 eiro, Jelgava – 5 997 504 eiro, Ventspils – 4 814 470 eiro.

No garā PFIF līdzekļu saņēmēju saraksta iepazīstināsim ar Latgales reģiona pašvaldībām un tām pieejamajām summām. Augšdaugavas novadam plānota dotācija 9 966 343 eiro apmērā, Balvu novadam – 7 336 482 eiro, Krāslavas novadam – 9 515 655 eiro, Līvānu novadam – 2 830 516 eiro, Ludzas novadam – 9 652 810 eiro, Preiļu novadam – 5 839 556 eiro, bet Rēzeknes novadam – 12 323 968 eiro apmērā.

Latgales pašvaldības atbalsta jauno modeli

2. martā tika izplatīta informācija, ka Latgales plānošanas reģions un tā pašvaldības konceptuāli atbalsta Finanšu ministrijas izstrādāto jauno Pašvaldību finanšu izlīdzināšanas (PFI) modeli un uzskata to par nozīmīgu soli uz priekšu reģionālās attīstības stiprināšanā. Reģions pauz gatavību turpināt konstruktīvu dialogu ar valsti, lai nodrošinātu sabalansētu un ilgtspējīgu finanšu sistēmu visām pašvaldībām.

19. februārī finanšu ministrs Arvils Ašeradens tikās ar Latgales plānošanas reģiona attīstības padomes locekļiem un Latgales pašvaldību vadītājiem. Tikšanās laikā Finanšu ministrija uzsvēra, ka, neraugoties uz kopējo valsts ekonomisko izaugsmi, reģionu attīstības tempi būtiski atšķiras – Pierīgā tie ir straujāki, savukārt pierobežas teritorijās, tostarp Latgalē, ievērojami lēzenāki. Demogrāfiskās pārmaiņas un atšķirīgais ekonomiskās attīstības temps tieši ietekmē pašvaldību ieņēmumu pieaugumu, tādēļ jaunais PFI modelis balstīts solidaritātes principā, lai nodrošinātu visiem Latvijas iedzīvotājiem līdzvērtīgas iespējas saņemt pašvaldību pakalpojumus neatkarīgi no dzīvesvietas.

Jaunā modeļa galvenie uzstādījumi

Latgales pašvaldības uzskata, ka jaunais PFI modelis ietver vairākus būtiskus sistēmiskus uzlabojumus, kas veicina taisnīgāku, caurskatāmāku un ilgtspējīgāku pašvaldību finansēšanas kārtību. Konceptuāls atbalsts tiek pausts šādiem risinājumiem:

- nekustamā īpašuma nodokļa izslēgšana no finanšu izlīdzināšanas sistēmas, saglabājot to kā stabilu ieņēmumu avotu pašvaldību budžetos;
- atteikšanās no savstarpējiem norēķiniem izglītības jomā, ieviešot skaidru un vienkāršu finansēšanas kārtību, kur līdzekļus saņems tā pašvaldība, kura nodrošina izglītības pakalpojumus;
- administratīvā un birokrātiskā sloga būtiska mazināšana;
- līdzsvarotāka finanšu resursu sadale starp valsti un pašvaldībām.

Piedāvātais risinājums mazinā administratīvo slogu, līdzsvaro resursus un nodrošina skaidru sistēmu, kas ļaus pašvaldībām sniegt kvalitatīvākus un pieejamākus pakalpojumus iedzīvotājiem.

Latgales pašvaldību pozīcija

Aldis Adamovičs, Latgales plānošanas reģiona attīstības padomes priekšsēdētājs un Preiļu novada pašvaldības priekšsēdētājs, norādīja, ka jaunais finanšu izlīdzināšanas modelis ir plaši pārrunāts gan reģionu attīstības centru līmenī, gan Latgales pašvaldībās, un tam ir atbalsts arī citos Latvijas reģionos:

«Finanšu ministrijas piedāvātais modelis Latgales pašvaldībām kopumā varētu nodrošināt nedaudz lielāku finansējumu. Vienlaikus saglabājas atsevišķi jautājumi, par kuriem nepieciešamas papildu diskusijas, piemēram, savstarpējo norēķinu nianšes un iedzīvotāju ienākuma nodokļa novirzīšana pašvaldībām, kurās iedzīvotāji faktiski strādā. Šie jautājumi ir risināmi dialogā.»

Vitālijs Aizbalts, Augšdaugavas novada pašvaldības domes priekšsēdētājs, uzsvēra, ka pašvaldība atbalsta jauno modeli un pozitīvi vērtē valsts pieeju reģionālās attīstības jautājumiem:

«Ir būtiski, ka valsts līmenī tiek skaidri apzināts – attīstības instrumenti ir nepieciešami arī reģioniem, ne tikai galvaspilsētai un tās apkārtnē. Atsevišķas detaļas vēl ir diskutējamas, taču kopumā jaunais modelis Latgales pašvaldībām ir izdevīgāks un atbalstāms.»

Savukārt **Guntars Skudra**, Rēzeknes novada pašvaldības domes priekšsēdētājs, norādīja, ka līdzšinējais pašvaldību finansēšanas modelis ir novecojis un izmaiņas ir objektīvi nepieciešamas:

«Jaunajā modelī tiek ņemti vērā būtiski kritēriji – iedzīvotāju skaits, teritorijas platība, darbības vecuma iedzīvotāji, izglītojamo skaits un interešu izglītība. Īpaši nozīmīgi ir tas, ka pašvaldību finanšu izlīdzināšanas fondā tiek integrētas valsts mērķdotācijas, tostarp 1.–4. klašu skolēnu brīvpusdienām un interešu izglītībai, padarot finansējumu stabilāku un prognozējamāku.»

Turpmākā virzība

24. februārī Latgales plānošanas reģiona attīstības padomes (LPRAP) ārkārtas sēdē tika pieņemts lēmums par Finanšu ministrijas piedāvāto Pašvaldību finanšu izlīdzināšanas sistēmas modeli (PFI), kas vērsti uz pašvaldību atšķirīgo ieņēmumu līmeņu un administratīvā sloga mazināšanu:

- LPRAP konceptuāli atbalsta pāreju uz jauno Pašvaldību finanšu izlīdzināšanas sistēmas modeli;
 - atbalsta 1.–4. klašu skolēnu brīvpusdienu finansējuma iekļaušanu jaunajā PFI;
 - atbalsta interešu izglītības finansējuma iekļaušanu jaunajā PFI modelī;
 - piekrit idejai par nekustamā īpašuma nodokļa izslēgšanu no PFI aprēķina;
 - LPRAP neatbalsta IIN sadales principu, daļu šī nodokļa novirzot pašvaldībai, kur reģistrēta strādājošā juridiskā adrese. Juridiskā adrese neatspoguļo īsto darba vietu un nav informācijas par faktiskajām darba vietām;
 - atbalsta atteikšanos no savstarpējiem norēķiniem starp pašvaldībām izglītības jomā;
 - dati par iedzīvotāju skaitu PFI aprēķinam jāfiksē uz 1. janvāri;
 - pašvaldībām, kurām jaunais aprēķins ir neizdevīgāks, aicina šo starpību kompensēt;
 - saglabāt valsts budžeta dotāciju ES ārējās robežas pašvaldībām.
- LPRAP uzskata, ka jāveido jauns mehānisms (ārpus PFI modeļa), kas paredzētu daļu uzņēmuma ienākuma nodokļa novirzīt pašvaldībām, kas piesaistījušas jaunas investīcijas vai arī veicinājušas esošo uzņēmumu paplašināšanos.
- Reģionālās attīstības veicināšanai jāatjauno valsts investīciju programma vai īpaša programma Eiropas Savienības un NATO ārējai robežai – Austrumu pierobežas teritorijām – Latgales plānošanas reģiona pašvaldībām un Alūksnes novadam ar iezīmētu finansējumu ilglaicīgo sociāli ekonomisko izaicinājumu risināšanai.
- LPRAP aicina Finanšu ministriju turpināt dialogu ar pašvaldībām, precizējot aprēķinu parametrus, pārejas nosacījumus un ilgtermiņa finanšu stabilitātes garantijas, lai nodrošinātu sabalansētu un fiskāli ilgtspējīgu risinājumu.

Valdība galīgo lēmšanu pagaidām atliek

Bija paredzēts, ka valdība šonedēļ, 17. martā, skatīs Finanšu ministrijas sagatavoto likumprojektu par pašvaldību finanšu izlīdzināšanas sistēmas pilnveidi. Kā ziņo *LETA*, iepriekšējā dienā koalīcijas sadarbības sanāksmē tika izskatīts FM izstrādātais jaunais PFI modelis un diskutēts par tajā iekļautajiem pamatprincipiem, kas paredz būtiskus uzlabojumus un administratīvā sloga mazināšanu. Tomēr, ņemot vērā, ka nav pilnībā panākta vienošanās par visiem nosacījumiem, nolemts šobrīd to tālāk nevirzīt izskatīšanai valdībā un turpināt diskusijas ar pašvaldībām, skaidro FM.

Likumprojekta izstrādes procesā ir notikušas sarunas ar Viedās administrācijas un reģionālās attīstības ministriju, Latvijas Pašvaldību savienību, Latvijas Lielo pilsētu asociāciju, Reģionālo attīstības centru apvienību, Latgales plānošanas reģionu un Rīgas un Pierīgas pašvaldību apvienību «Rīgas metropole», izvērtējot pašvaldību sniegtos priekšlikumus un aktuālos finanšu datus.

FM informē, ka lielākā daļa pašvaldību atbalsta likumprojekta tālāku virzību, pozitīvi vērtējot sagatavotās izmaiņas. Vienlaikus ir pašvaldības, pamatā Pierīgas pašvaldības, kas ieilst pret piedāvātajām PFI izmaiņām un norāda uz nepieciešamību palielināt valsts budžeta finansējumu.

Atliek gaidīt diskusiju noslēgumu un cerēt, ka vienošanās starp dažādās rociņas pašvaldībām un Finanšu ministriju tiks panākta. ▣

«Projektu finansē Mediju atbalsta fonds no Latvijas valsts budžeta līdzekļiem». «Par projekta raksta «Pašvaldību Finanšu izlīdzināšanas fonds – vai izmaiņas uzlabos situāciju reģionos» saturu atbild SIA «Vietējā»».

MAF
Mediju atbalsta fonds